ISSN 1728-5461

Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
Казахский национальный педагогический университет имени Абая
Abai Kazakh National Pedagogical University

ХАБАРШЫ

«Тарих және саяси-әлеуметтік ғылымдар» сериясы,
Серия «Исторические и социально-политические науки»,
Series «Historical and socio-political sciences»

№4(67), 2020

Thank you for trying Soda PDF

Алматы 2020

Абай атындағы
Қазақ ұлттық педагогикалық
университеті

ХАБАРШЫ

«Тарих және саяси-әлеуметтік ғылымдар» сериясы,
№4(67), 2020

Шығару жиілігі – жылына 4 нөмір.
2000 ж. бастап шығады

Бас редактор
т.ғ.д. **Ғ.Қ. КЕНЖЕБАЕВ**

Редакция алқасы:
т.ғ.д., проф. **М.Қ. Қойгелдиев**
(бас ред. орынбасары),
т.ғ.к., доц. **Р.Р. Оспанова,**
т.ғ.к., доц. **Т.Т. Далаева**
(жауапты хатшылар),
т.ғ.д., проф. **Х.М. Әбжанов,**
т.ғ.к., проф. **Б.С. Жұмағұлов,**
PhD, проф. **Вирджиния Мартин**
(АҚШ),
PhD, проф. **Клаудиа Чанг** (АҚШ),
т.ғ.д., проф. **Қара Әбдіуақап**
(Түркия),
т.ғ.д., проф. **О.Д. Осмонов**
(Қырғыз Республикасы),
т.ғ.д., проф. **В.М. Козьменко**
(Ресей Федерациясы),
т.ғ.д., проф. **Қ.Т. Жұмағұлов,**
проф. **М.Майер** (Германия),
т.ғ.д., проф. **А.Б. Соколов**
(Ресей Федерациясы),
т.ғ.д. **Томохико Уяма** (Жапония),
т.ғ.д., проф. **Т.Ходжаоглы** (Түркия)

© Абай атындағы
Қазақ ұлттық педагогикалық
университеті, 2020

Қазақстан Республикасының
мәдениет және ақпарат
министрлігінде
2009 жылы мамырдың 8-де тіркелген
№10102 - Ж

Басуға 29.12.2020 қол қойылды.
Пішімі 60x84 $^1/_8$. Көлемі 60.75 е.б.т.
Таралымы 300 дана.
Тапсырыс 422.

050010, Алматы қаласы,
Достық даңғылы, 13.
Абай атындағы ҚазҰПУ

Абай атындағы Қазақ ұлттық
педагогикалық университетінің
«Ұлағат» баспасы

М а з м ұ н ы
С о д е р ж а н и е
C o n t e n t

ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТАРИХ
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ИСТОРИЯ
SOCIAL AND ECONOMIC HISTORY

Шаяхметов Н.У. Қазақстанның далалық аймағында орман алқаптарын пайдалану тарихының кейбір мәселелері (XIX ғ. II-жартысы – XX ғ. басы)..... 11
Shayakhmetov N.U. Some issues of the history of forest use in the steppe land of Kazakhstan (II-half of the 19th - early 20th centuries)..

Аубакирова Ж.С., Алексеенко А.Н. Население Казахстана в конце XX века: этнодемографические эволюции и становление суверенной демографической системы..... 15
Aubakirova Zh., Alekseyenko A. Population of Kazakhstan at the end of the XX century: ethno-demographic evolution and demographic development of the sovereign system.....

Абдиханова А.Ж. Особенности формирования многоконфессионального общества на Юге Казахстана в дореволюционный период..... 20
Abdikhanova A.Zh. Peculiarities of the formation of a multiconfessional society in the South of Kazakhstan in the pre-revolutionary period.....

Базаров К.Т., Найманбаев Б.Р. Формирование новой системы административно-территориального деления в КАССР В 1928-30-е годы (на примере Северного региона)..... 24
Bazarov K.T., Naimanbayev B.R. Formation of a new system of administrative-territorial division in KASSR in the 1928-1930s (on the example of the Northern region).....

Бисембаева Л.А. Жетісу қазақтарының жаңа тұрмысқа бейімделуі (XIX ғас. II жартысы-XX ғас. басы)..... 28
Bissembayeva L.A. Adaptation of kazakhs Zhetysu to a new life (II half of the 19th - early 20th centuries).....

Джумагалиева К.В. Позиция советской власти по отношению к духовенству в период становления тоталитаризма..... 33
Dzhumagaliyeva K.V. The position of the soviet power to clergy during of totalitarianism formation.....

Дүйсембаева Н.Б. XX ғасыр басындағы ұлт зиялыларының қоғамның интеллектуалдық дамуына қосқан үлесі..... 40
Duisembayeva N. Contribution of the national intelligentsia to the intellectual development of society in the early XX century.....

Зайниева Л.Ю., Абжаппарова А.А. Укрепление национального потенциала в сфере молодежной политики Казахстана..... 46
Zainiyeva L.Yu., Abzhapparova A.A. Strengthening national capacity in the field of youth policy in Kazakhstan.....

Жуман Г., Джумалиева Л.Т. Вопросы продовольственного обеспечения населения Казахстана в 1920-1930 гг. 52
Zhuman G., Dzhumalieva L.T. Issues of food supply of the population of Kazakhstan in 1920-1930 yy. .....

Thank you for using SodaPDF

Казахский национальный педагогический университет имени Абая

ВЕСТНИК

Серия «Исторические и социально-политические науки», №4(67), 2020

Выходит с 2000 года.
Периодичность – 4 номера в год

Главный редактор
д.и.н. **Г.К. КЕНЖЕБАЕВ**

Редакционная коллегия:
д.и.н., проф. **М.К. Койгелдиев,** (зам. гл. редактора),
к.и.н., доц. **Р.Р. Оспанова,**
к.и.н., доц. **Т.Т. Далаева** (ответ. секретари),
д.и.н., проф. **Х.М. Абжанов,**
к.и.н., проф. **Б.С. Жумагулов,**
PhD, проф. **Вирджиния Мартин** (США),
PhD, проф. **Клаудиа Чанг** (США),
д.и.н., проф. **Кара Абдиуакап** (Турция),
д.и.н., проф. **О.Д. Осмонов** (Кыргызская Республика),
д.и.н., проф. **В.М. Козьменко** (Российская Федерация),
д.и.н., проф. **К.Т. Жумагулов,**
проф. **М.Майер** (Германия),
д.и.н., проф. **А.Б. Соколов** (Российская Федерация),
д.и.н., **Томохико Уяма** (Япония),
д.и.н., проф. **Т.Ходжаоглы** (Турция)

© Казахский национальный педагогический университет имени Абая, 2020

Зарегистрировано в Министерстве культуры и информации Республики Казахстан 8 мая 2009 г. №10102-Ж

Подписано в печать 29.12.2020.
Формат 60x84 1/8.
Объем 60.75 уч.-изд.л.
Тираж 300 экз. Заказ 422.

050010, г. Алматы,
пр. Достык, 13. КазНПУ им. Абая

Издательство «Ұлағат» Казахского национального педагогического университета имени Абая

Калдыбаева С.С. Қазақ қоғамындағы оқу-ағарту қызметі (XIX ғасырдың аяғы мен XX ғасырдың басы)..... 56
Kaldybayeva S.S. Educational activities in the kazakh society (late XIX century and early XX century).....

Исабек Б.Қ., Қозғамбаева Г.Б. Қазақ диаспорасы және қазақ мәдени орталықтары..... 60
Issabek B.K., Kozgambayeva G.B. Kazakh diaspora and kazakh cultural centers.....

Мажитова Ж.С., Жалмурзина А.Ж. Участие комсомола и молодежи Татарской АССР в освоении целины в 1950-е годы (По материалам архива города Нур-Султан)..... 66
Mazhitova Zh.S., Zhalmurzina A.Zh. Participation of the komsomol and youth of the Tatar ASSR in the development of virgin lands in the 1950s (based on the materials of the archive of Nur-Sultan).....

Mussakhanova M., Mussakhanova Zh. Development of book graphics in Kazakhstan at the current stage (on the example of a children's book)... 70
Мусаханова М.З., Мусаханова Ж .М. Қазақстан кітап графикасының қазіргі кезеңдегі дамуы (балаларға арналған кітап негізінде).....

Сагатова А.С. Ерлік пен қаһармандықтың үлгісі болған қазақ батырлары..... 77
Sagatova A.S. Kazakh batyry becoming an example of courage and heroism.....

Сарсенов А.С., Бердыгужин Л.Б., Хамидуллина Д.У. Национальная политика в Казахстане в 40-90-х гг. XX в.: успехи и перегибы..... 81
Sarsenov A.S., Berdyguzhin L.B., Khamidullina D.U. National policy in Kazakhstan in 40-90-ies of XX century: successes and extractions..

Тулекова М.К. Тәуелсіздік жылдарындағы Орталық Азия елдеріндегі демографиялық даму мен ерекшеліктері..... 86
Tulekova M.K. Demographic development of the independent countries of Central Asia

Аманбекова Н.Д. Шығыс Қазақстанның шағын қалаларының кеңестік кезеңдегі тарихи бастаулары мен дамуының алғышарттары 90
Amanbekova N.D. Historical origins and prerequisites for the development of small towns in East Kazakhstan during the soviet period

Батырбекқызы Г., Мекебаев Т.Қ., Құмғанбаев Ж.Ж. Ұлы Отан соғысының тарихынан..... 96
Batyrbekkyzy G., Mekebaev T.K., Kumganbaev Zh.Zh. From the history of the Great Patriotic War.....

Rustemova A.I., Baymuratova I.A., Orazbekova I.G. History of commerce development abroad and in Kazakhstan..... 104
Рустемова А.И., Баймуратова И.А., Оразбекова И.Г. Шетелде және Қазақстанда кәсіпкерлік пен мен сауданың даму тарихы.....

Thank you for trying Solid PDF

Abay Kazakh National Pedagogical University

BULLETIN

Series «Historical and socio-political sciences» №4(67), 2020

Periodic – 4 issues\year
Published since 2000

Editor-in-chief:
doctor of historical sciences
G.K. KENZHEBAYEV

Editorial staff:
Koigeldiyev M.K. *doctor of historical sciences, professor* (editorial-in-chief's assistant),
Ospanova R.R. *candidate of historical sciences, associate professor,*
Dalaeva T.T. *candidate of historical sciences, associate professor,* (responsible secretary),
Abzhanov Kh.M. *doctor of historical sciences, professor,*
Zhumagulov B.S. *candidate of historical sciences, professor,*
Virginia Martin. *professor, PhD* (USA),
Claudia Chang *professor, PhD* (USA),
Kara Abdiyakap *doctor of historical sciences, professor* (Turkey),
Osmonov O.D. *doctor of historical sciences, professor* (Kirgistan),
Kozmenko B.M. *doctor of historical sciences, professor* (Russian Federation),
Zhumagulov K.T. *doctor of historical sciences, professor,*
Mayer M. *doctor of historical sciences, professor* (Germany),
Sokolov A.B. *doctor of historical sciences, professor* (Russian Federation),
Tomokhiko Uyama *doctor of historical sciences* (Japan),
Khodjaogly T. *doctor of historical sciences, professor* (Turkey)

Abai Kazakh National Pedagogical University, 2020

Registered in the Ministry of culture and information of the Republic of Kazakhstan, May, 8, 2009
№10102-ZH

Signed for print 29.12.2020
Format 60x84 1/8.
Volume 60.75 уч.-изд.л. Issue 300.
order 422.

050010, Almaty
Abai KazNPU, 13 Dostyk av.
«Ulagat» publishing house
Abai Kazakh National Pedagogical University

ЖАЛПЫ ТАРИХ
ВСЕОБЩАЯ ИСТОРИЯ
GENERAL HISTORY

Жұмағұлов Қ.Т., Мұхаметқали А.Е. Император Юстиниан және оның «азаматтық құқықтар жинағы»: тарихы мен маңызы... 109
Zhumagulov K.T., Mukhametkali A.E. Emperor Justinian and his "code of civil law": history and significance.....

Найманбаев Б.Р., Кенжебаев Г.К. История Казахстанско-Британских отношений в период независимости..... 112
Naimanbayev B.R., Kengebayev G.K. History of Kazakhstan-British relations during the period of independence.....

Жүрсінбаев Б.А., Жұбанышов Б.Т. Александр Македонскийдің сақтарға жасаған жорығы және оған жергілікті халықтың қарсылықтары..... 117
Jursunbaev B.A., Zhubanyshov B.T. Alexander Makedonsky's travel against sacks and confrontation of the indigenous population....

САЯСИ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ТАРИХ
ПОЛИТИЧЕСКАЯ И СОЦИАЛЬНАЯ ИСТОРИЯ
POLITICAL AND SOCIAL HISTORY

Атабаева Г.К., Абдикерова Г.О. Қазақстан қоғамындағы сенімнің рөлі..... 123
Atabayeva G.K., Abdikerova G.O. Role of trust in Kazakhstan society

Айтмагамбетов Д.Р., Аубакирова Д.Н. Сотрудничество ЕС и Казахстана в сфере образования и науки..... 128
Aitmagambetov D.R., Aubakirova D.N. Cooperation between EU and Kazakhstan in the field of education and science.....

Аманиязова Б.А. Білім беру философиясы: жаһандану талаптары мен медиа мәдениет жағдайындағы жаңалықтар..... 133
Amaniyazova B.A. Philosophy of education: news and media in the context of globalization of culture.....

Ермұқанов Е.Н., Сүтеева Х.А., Ақылбекова Н.Ә. Рухани жаңғыру контексіндегі прагматистік өмір салты..... 138
Yermukanov Y., Suteeva Kh., Akylbekova N. A pragmatic lifestyle in the context of spiritual revival.....

Izteleuova Ye.A., Ospanova A.N. Formation stages of Uzbek-Kazakh relations..... 142
Изтелеуова Е.А., Оспанова А.Н. Өзбек-Қазақстан қатынасының қалыптасу кезеңдері.....

Дюсекеева М.М., Ибраева А.И. Взаимодействие Казахстана и Азербайджана в области культуры..... 147
Dyusekeeva M.M., Ibrayeva A.I. Cultural interaction between Kazakhstan and Azerbaijan.....

Какенова Г.М., Какенова З.А. XX ғасырдың аяғындағы АҚШ-ның сыртқы саясаты қалыптасуының теориялық негіздері..... 152
Kakenova G.M., Kakenova Z.A. Formation of theoretical foundations of the U.S. foreign policy at the end of the XX century....

Thank you for trying Nitro PDF

Кашкинбаева А.Т., Корганова С.С., Габдулина Б.А. Формирование культуры межэтнических отношений в условиях модернизации общественного сознания (на примере современной Туркестанской области)..... 155
Kashkinbayeva A.T., Korganova S.S., Gabdulina B.A. Formation of a culture of inter-ethnic relations in the conditions of modernization of public consciousness (on the example of the modern Turkestan region).....

Калкаманов А.Б., Ибраева А.И. Мирный процесс в Афганистане 162
Kalkamanov A.B., Ibrayeva A.I. The peace process in Afghanistan

Нұғман Б.Ғ., Касимова С.С., Сулейменова М.Ж. Религиозные мотивы культурной идентификации..... 166
Nugman B., Kassimova S.S., Suleymenova M.Zh. Religious motives of cultural identification.....

Мовкебаева Г.А., Бимагамбетова Ж.Т., Тогузбаева А.К. ЕАЭО-ның энергетикалық интеграциясына сыртқы акторлардың әсері 171
Movkebayeva G.A., Bimagambetova Zh.T., Toguzbayeva A.K. The influence of external actors on the energy integration of the EAEU

Джолдыбаева У.М., Абикенова Г.Е. Орталық Азиядағы қауіпсіздік мәселелерінің ШЫҰ аясында шешілуі..... 178
Joldybaeva U.M., Abikenova G.E. Kazakhstan's cooperation with the SCO member States and its impact on integration processes in the region

Задерий В.В. Детерминация метального терроризма в условиях современных геополитических координат..... 183
Zaderiy V.V. Determination of metal terrorism under contemporary geopolitical coordinates.....

Құтбанбаева И.Н. Қазақстан Республикасының қоғамдық-саяси өміріндегі жастар ұйымдарының рөлі..... 187
Kutbanbayeva I.N. The role of youth organizations in the socio-political life of the Republic of Kazakhstan.....

Issova L., Tumanshiyev D. Economic and migration relations between belarus and Kazakhstan in the framework of Eurasian Economic Union (EEU)..... 191
Исова Л., Туманшиев Д. Еуразиялық экономикалық одақ (ЕАЭО) шеңберіндегі Беларусь пен Қазақстан арасындағы экономикалық және көші-қон қатынастары.....

Ибраев Е.Е. Методологическое направление «культурная история» как ресурс междисциплинарных исследований..... 197
Ibraev E.E. Methodological direction "cultural history" as a resource for interdisciplinary research.....

Калдыбаева Г.А. О взаимодействии культур сопредельных государств при рассмотрении орнаментального искусства..... 199
Kaldybayeva G.A. On the interaction of cultures of the neighboring states in consideration of ornamental art.....

Nursultanova Zh.G. Main indicators of economic cooperation between Kazakhstan and Azerbaijan..... 202
Нурсултанова Ж.Г. Қазақстан мен Әзірбайжан арасындағы экономикалық ынтымақтастықтың негізгі көрсеткіштері.....

Ляпбаева Н.И., Шамшиева Г.С. Әлеуметтік қауіпсіздік - тарихи әлеуметтік құбылыс..... 207
Lyapbayeva N.I., Shamshiyeva G.S. Social security as a socio-historical phenomen.....

Thank you for trying Soda PDF

Рахманова Г.Б, Абжапарова Л.Ж., Тойганбаева А.Е. Торгово-экономическое взаимодействие - важное составляющее двустороннего сотрудничества между Казахстаном и Турцией..... 211
Rakhmanova G.B., Abzhaparova L.Zh., Toiganbayeva A.Y. Trade and economic cooperation is an important component of bilateral cooperation between Kazakhstan and Turkey.....

Рымханова А.Б., Садырова М.С. Семья как институт социализации. Специфика изучения проблем многодетных семей. 216
Rymkhanova A., Sadyrova M.S. Family as an institution of socialization. The specifics of studying the problems of large families

Сарсенов М.Б. Внешнеполитическая стратегия РК в контексте программы «Рухани Жаңғыру»..... 219
Sarsenov M.B. Foreign political strategy of the RK in the context of the program "Rukhani Zhangyru".....

Сарсенов М.Б. Гуманитарные аспекты современных международных отношений..... 223
Sarsenov M.B. Humanitarian aspects of modern international relations

Ибрагимова М.Н., Тойшыбекова Ж.Қ., Арепова А.Д. Пандемия кезінде атқаруға болатын тиімді жоба..... 228
Ibragimova M.N., Toishubekova Zh.K., Arepova A.D. Business project provided for realization during the pandemic.....

Сүлейменов П.М., Қасымбаев Қ. Әл-Фарабидің «Бақыт» идеясының әлеуметтік-мәдени негіздері..... 234
Suleimenov P.M., Kassymbaev K. Socio-cultural foundations of al-Farabi's idea of "happiness".....

ДЕРЕКТАНУ ЖӘНЕ ТАРИХНАМА
ИСТОЧНИКОВЕДЕНИЕ И ИСТОРИОГРАФИЯ
SOURCE AND HISTORIOGRAPHY

Болтенко Д.Н. Историография становления и развития охраны государственной границы в период с 1571 до 1940 гг. 241
Boltenko D.N. The historiography of the formation and development of state border protection in the period from 1571 to 1940.....

Жалмагамбетов Е.А. Соғыс жылдарынан кейінгі онжылдықтағы шаруалар: Ресей тарихнамасы..... 245
Zhalmagambetov Ye.A. The peasantry in the post-war years: Russian historiography.....

Нурсултанова Л.Н., Айтмагамбетов Д.Р. Культурные контакты между Казахстаном и Ближним Востоком..... 252
Nursultanova L.N., Aitmagambetov D.R. Cultural contacts between Kazakhstan and the Middle East.....

Алави Сайед Ага Реза Образы Афганистана и афганцев в массовой и популярной британской литературе XIX – начала XX века..... 256
Alavi Sayed Agha Reza Images of Afghanistan and afghanis in mass and popular british literature XIX - beginning XX century.....

Сексенбаева Г.А. Нормативная правовая и методическая база деятельности аудиовизуальных архивов..... 260
Seksenbayeva G.A. Regulatory legal and methodological framework for the activities of audiovisual archives.....

Thank you for trying Soda PDF

Султанова В.И. Описание традиционного уклада жизни, быта и культуры казахского народа по наблюдениям дореволюционных Российских исследователей в начале и середине XX в. 266
Sultanova V.I. Description of the traditional way of life, life and culture of the Kazakh people according to the observations of pre-revolutionary Russian researchers in the early and mid-twentieth century.....

Нарымбет Г.Б. Қазақ батырлар жыры – Жошы ұлысы тарихының дерек көзі..... 269
Narymbet G.B. Kazakh heroic epic as a source for the history of Jochi ulus.....

Шорманова А.К. «Түркістан Уалаятының газеті» мен «Дала Уалаятының газетіндегі» оқу-ағарту туралы мәліметтердің тарихи деректік маңызы..... 274
Shormanova A.K. Materials of the periodic print "Turkistan Ualayatyn newspapers" and "Gave Ualayatyn newspapers" as a historical source of education.....

Бекенова Ф.М. Тәуелсіз Қазақстан Республикасында орта ғасырдағы түркі мәдени мұрасының зерттелу аясы..... 279
Bekenova F.M. The degree of study of the medieval Turkic cultural heritage in the independent Republic of Kazakhstan.....

АРХЕОЛОГИЯ ЖӘНЕ ЭТНОЛОГИЯ
АРХЕОЛОГИЯ И ЭТНОЛОГИЯ
ARCHAEOLOGY AND ETHNOLOGY

Аубакирова Ж.С., Столярова Э.О., Омірзақ Т.Е. Демографическая безопасность Казахстана как фактор устойчивого развития..... 285
Aubakirova Zh.S., Stolyarova E.O., Omirzak T.E. Demographic security of Kazakhstan as a factor of sustainable development.....

Билялова Г.Д., Хабдулина М.К. Мавзолеи эпохи Золотой Орды Нура-Ишимского междуречья..... 289
Bilyalova G.D., Khabdulina M.K. Mausoleums of the Golden Horde era of the Nura-Ishim interfluve.....

Аубакирова Ж.С., Алексеенко А.Н. Формирование городского казахского населения Восточного Казахстана в 1920-80-е гг. (по данным всесоюзных переписей населения 1926, 1939, 1959, 1970, 1979 и 1989 гг.)..... 295
Aubakirova Zh., Alekseyenko A. Formation of the urban kazakh population of East Kazakhstan in the 1920s-80s (according to the all-union population censuses of 1926, 1939, 1959, 1970, 1979 AND 1989)

Иманбекова А.А., Оспанов Т.Т. Истоки изучения проблем собственности казахов-кочевников..... 299
Imanbekova A.A., Ospanov T.T. Origins of the study of property issues of the kazakh nomads.....

Кенжебаев Д.А. Особенности скотоводческого хозяйства казахов на рубеже XIX-XX веков..... 306
Kenzhebayev D.A. Peculiarities of cattle farming of kazakhs at the turn of XIX-XX centuries.....

Кішкенбаева Ж.К., Ибраева Э.Е. Түркі фольклорындағы айдаһар мен жылан бейнесінің сакральді және демонологиялық сипаты.... 310
Kishkenbayeva Zh.K., Ibrayeva E.E. Sacred and demonological character of dragon and snake images in turkic folklore.....

Thank you for trying SodaPDF

Каражан Қ.С., Хасанаева Л.М.,Уразбаева А.М. Қазақ қоғамының дәстүрлі құқық жүйесіндегі құн мәселесінің тарихи негіздері..... 314
Karazhan K.S., Khassanayeva L.M., Urazbayeva A.M. Historical foundations of the kun problems in the traditional legal system of Kazakh society.....

Қозғамбаева Г.Б., Исабек Б.Қ. Қазақ диаспорасының кіші құрылтайлары..... 319
Kozgambayeva G.B., Issabek B.K. The younger congress (kurultay) of the kazakh diaspora.....

Қоңырбаев Н. Әлихан Бөкейхан еңбегіндегі Кенесары-Наурызбай жоқтауы (этнографиялық және тарихи талдау)..... 325
Konyrbaev N. Zhotkau Kenesary-Nauryzbay in the labor of Alikhan Bukeikhan (historical and ethnographic analysis).....

Елеуов М., Умыткан П.А. Сырдарияның төменгі ағысы ортағасырлық қалаларының зерттелу тарихы..... 331
Eleuov M., Umytkan P.A. History of the study of medieval towns in the lower reaches of the Syr Darya.....

Подзюбан Е.В. Стоянка каменного века в Верхнем Притоболье.. 337
Podzuban E.V. Stone age archeological site in the Upper Tobol.....

Телеуова Э.Т., Иманбаева С.С. Дәстүрлі қазақ қоғамындағы «құқықтық әділдік» тұжырымы..... 345
Teleuova E.T., Imanbaeva S.S. The concept of "legal justice" in the traditional kazakh society.....

Темирбекова М.Е. Земледельческий комплекс эпохи бронзы..... 349
Temirbekova M.Y. Agricultural complex of bronze age.....

Утубаев Ж.Р., Шагирбаев М.С. Остеологические материалы античного памятника Бабиш-мола 7 в низовьях Сырдарьи*(по материалам 2019года)..... 354
Utubaev J.R., Shagirbaev M.S. Osteological materials of an ancient monument Babish-mola 7 in the lower reaches of the syr darya (based on materials from 2019).....

Нурпеисов М.М., Ауэзов Е.К. Судьба средневековых городов Жетысу на трассе Великого Шелкового пути..... 363
Nurpeisov M.M., Auezov E.K. The fate of the medieval cities of Zhetysu on the Great Silk road.....

Қалшабаева Б.К., Бейсегулова А.К. Ұлы даланың астрономиялық ілім білімдері мен наным сенімдері..... 369
Kalshabayeva B.K., Beisegulova A.K. Astronomy in folk knowledge and beliefs of great steppe.....

Баудиярова Қ., Мейрманова Г. Экскурсовод мамандығының қазіргі жағдайы және заманға сай дамуы..... 374
Baudiyarova K., Meirmanova G. Current state and modern development of the profession of a guide.....

Молдахмет А.А., Ерсариев А.М. Сырдың төменгі ағысындағы ортағасырлық Қышқаланың баламалану мәселесі..... 380
Moldakhmet A.A., Yersariyev A.M. The problem of identifying of medieval Kyshkala in the lower reaches of the Syrdarya river.....

Егизбаева М.Е., Бейсегулова А.К. Казахская юрта и традиционное мировоззрение казахов..... 384
Egizbaeva M.K., Beisegulova A.K. Kazakh yurt and traditional outlook of kazakhs.....

Thank you for trying Soda PDF

Мұсырманқұл П.Б., Лачкова М.К. Қола дәуіріндегі өртеп жерлеу дәстүрі миграциялық үдерістердің көрсеткіші ретінде..... 389
Mussyrmankul P., Lachkova M. Ritual burning is one of the indicators of migration processes in the bronze age.....

Төлегенов А.К. Ортағасырлық Қастек-1 қаласының көзе өндірісі 392
Tolegenov A.K. About production of a jug of the medieval settlement Kastek-1.....

ТАРИХТЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ
МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ИСТОРИИ
TEACHING HISTORY

Апашева С.Н., Бухарбаев М.С. Орта мектеп жағдайында Қазақстан тарихы сабағында диалогтік оқытуды қолданудың педагогикалық негіздері..... 396
Apasheva S.N., Bukharbayev M.S. The pedagogical basis for the use of Dialogic learning the lessons of history of Kazakhstan in terms of high school.....

Әбдіғұлова Б.Қ. Жаңартылған білім беру бағдарламасы бойынша тарихи пәндерді оқытуда пайдаланылатын тиімді әдіс-тәсілдер.... 405
Abdugulova B.K. Effective methods and techniques of teaching historical subjects in the updated educational program.....

Қабыл А.Ә., Абдурахманов Н.А. Қазақстандағы XVIII-XIX ғасырлардағы ұлт-азаттық қозғалыстар тарихын оқыту мәселелері 410
Kabyl A.A., Abdurahmanov N.A. Problems of teaching the history of the national liberation movement of the XVIII-XIX centuries in Kazakhstan.....

Джайнакбаева Г.Т. Модульная технология обучения и ее применение на уроках истории..... 415
Jainakbayeva G.T. Modular learning technology and its application in history lessons.....

Aitkaliyeva R.A. The importance of information technology in the training of archivists in the field of education in kazakhstan..... 420
Айткалиева Р.А. Қазақстандағы білім беру саласындағы архив мамандарын дайындауда ақпараттық технологиялардың маңызы

ЖЕКЕ ТҰЛҒАЛАР
ПЕРСОНАЛИИ
PERSONALITY

Аубакирова Х.А. Кенесары Касымов и генерал-губернатор Западной Сибири Петр Горчаков..... 424
Aubakirova K.A. Kenesary Kasymov and general-governor of Western Siberia Petr Gorchakov.....

Ахмет Аққали, Өмірзақова А.А. Атыраулық тұңғыш әйелректор 428
Ahmet Akkali, Umirzakova A.A. The first woman rector of Atyrau

Абикенова Г.Е., Джолдыбаева У.М. Әл-Фараби есімінің қазақ елінің ортасына оралуына қатысты кейбір мәселелер..... 432
Abikenova G.E., Joldybaeva U.M. Some issues about the return of al-Farabi's name to the kazakh society.....

Thank you for trying Soda PDF

Қоскеева Ә.М. Қазақстандағы саяси-идеологиялық жүйедегі ұлттық ахуал және Әлкей Марғұлан (XX ғасырдың 50-60 жж.) 436
Koskeyeva A.M. National situation in the political and ideological system in Kazakhstan and Alkey Margulan (50-60s of the XX century)

Чекетаева Р.С., Ж.С.Курманова Ж.С., Шакерова Д.Л. Фараби мен Абай ілімдеріндегі тарихи үндесім..... 441
Cheketayeva R.S., Kurmanova Zh.S., Chakerova D.L. Historical connection in the thoughts of Farabi and Abay.....

Өскембай Ә.А. С.Аманжоловтың қазақ тайпалары және олардың таңбаларына арналған зерттеулері..... 447
Oskembay A.A. S.Amanzolovs works on kazakh and their sumbols..

Нұрымбетова Г.Р. Қазақ мәдениетінің майталманы..... 451
Nurymbetova G.R. Outstanding representative of the kazakh culture

Шакиев М.Н. Кемел Тоқаев: қаламгерлік тұлғалық жолының тарихы..... 456
Shakiev M.N. Kemel Tokayev: history of the creative path.....

ЖАС ҒАЛЫМДАР ЗЕРТТЕУЛЕРІ
ИССЛЕДОВАНИЯ МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ
RESEARCH OF YOUNG SCIENTISTS

Ахметжанов Қ.О. XX ғасырдың 20-30 жылдарындағы сауатсыздықпен күрес және әліпби айтысы..... 461
Akhmetzhanov K.O. The fight against illiteracy and alphabet aitys in the 20-30s of the XX century.....

Оспанова Р.Р., Бекбаева Т.А. Қазақстан жастарының интеллектуалды дәрежесін көтеру..... 464
Ospanova R.R., Bekbaeva T.A. Raising the intellectual level of youth in Kazakhstan.....

Асылбеков Е.А. Ақпараттық саланы құқықтық реттеу ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің негізі ретінде..... 468
Assylbekov Ye.A. Legal regulation of the information sphere as the basis for ensuring information security.....

Смагулова Б.М. XIX-XX ғғ. түркі халықтарының рухани-мәдени бірлігі және түркілік идеология..... 471
Smagulova B.M. Spiritual and cultural unity of turkic peoples and turkic ideology in XIX-XX cc. .....

Отарбай Ш.М., Мухажанова Т.Н. Кітапхана ісі саласындағы әлемдік тәжірибелер..... 475
Otarbay Sh.M., Mukazhanova T.N. World experience in the field of librarianship.....

Бекенова Ф.М. Ұлттық мұра және көне түркі жазба ескерткіштері 481
Bekenova F.M. National heritage and monuments of ancient turkish literature.....

Білім және ғылым саласында қадағалау және аттестациялау жөніндегі комитеттің 2005 ж. №476 «Диссертациялардың негізгі ғылыми нәтижелерін жариялайтын басылымдар тізбесіне» 2003 ж. 26 маусымдағы №433-3 ж бұйрығына толықтыру енгізу туралы бұйрығы негізінде Абай атындағы ҚазҰПУ тарихи ғылымдары бойынша (07.00.00. мамандығы) Хабаршы БҒСҚАК тізіміне енгізілген.

На основании приказа Комитета по надзору и аттестации в сфере образования и науки за №476 от 2005 г. о внесении дополнений в приказ от 26 июня 2003 г. №433-3 ж "Об утверждении Перечня изданий для публикации основных научных результатов диссертаций" Вестник КазНПУ им. Абая по историческим наукам (специальность 07.00.00) внесен в Перечень КНАСОН

On the basis of the decision of Committee for control in the sphere of education and science (order №433-3. from June, 26, 2003) Bulletin of Abai Kazakh national pedagogical university, series «Historical and socio-political sciences» is included into the list of issues to publish the basic scientific results of dissertations on historical sciences (speciality-0700 00).

ӘӨЖ 794(11)
ГРНТИ 04.21.41

Г. К.Атабаева[1] Г.О. Абдикерова [2]

[1]әл - Фараби атындағы ҚазҰУнің 2 курс докторанты,
Алматы қ, Қазақстан, atabaeva.g@mail.ru
[2]соц.ғ.д.,әл - Фараби атындағы ҚазҰУнің профессоры,
Алматы қ,, Қазақстан, a.gulnapis@mail.ru

ҚАЗАҚСТАН ҚОҒАМЫНДАҒЫ СЕНІМНІҢ РӨЛІ

Аңдатпа

Сенім - өзін-өзі танудың және адамның қоғамдық қатынастардың күрделі жүйесінде өзін жүзеге асыруының негізі болып табылады. Сондықтан да адамдар бұл феноменнің мәнін дәл, нақты түсіне білулері керек. Зерттеудің мақсаты әлеуметтік құбылыс ретіндегі сенімнің потенциалын, Қазақстан қоғамында әлеуметтік қатынастардың сапасын жетілдірудегі оның рөлін негіздеп көрсету болып табылады.

Негізгі мәселе адамдар арасындағы қарым-қатынастың тұлға аралық және институционалдық аспектісінде сенімнің жоғары дәрежеде болмауынан туындайды. Сонымен бірге азаматтық құндылықтардың дамуындағы мәселелер, азаматтық қоғамның әлеуметтік нормаларына сай келмейтін мінез-құлық үлгілерінің қалыптасуына байланысты қиыншылықтар туындауда. Әлеуметтік субъектілер арасындағы сенімге негізделген қарым-қатынастар бәсекеге қабілетті ұлтты қалыптастыру процесінде, тиімді тұрғыдан әлеуметтенудің білім, денсаулық сақтау, мәдениет және әлеуметтік қамсыздандыру сияқты аспектілерін дамытумен байланысты.

Зерттелетін негізгі мәселелер әлеуметтік сенімнің тікелей мәнін ашып көрсетумен, қоғамдық және әлеуметтік қатынастарды дамытудағы оның ролін түсінумен, қазіргі Қазақстанның әлеуметтік капиталын жетілдірумен байланысты.

Шет елдік және отандық ғалымдардың зерттеулерін қарастыру арқылы сенімнің концептуалдық аспектілерін түсінуге, әлеуметтік топтардың өзара әрекеттесуінің стратегияларын, азаматтық қоғамның даму перспективаларын, сонымен қатар қазіргі қоғамдардың әлеуметтік капиталының ерекшелігін, халықтың азаматтық мінез-құлқының модельдерін білуге толық мүмкіндік болады.

Сенім азаматтық қоғамды құруда үлкен рольге ие, ол азаматтық қоғамның негізгі институты және әлеуметтік капиталдың және тиімді әлеуметтік қатынастардың компоненті.

Қазіргі уақытта сапалы ақпарат адамның санасына әсер етіп оның әлеуметтік мінез-құлқын қалыптастырады. Сондықтан берілетін ақпараттардың сапасына, олардың пайдалылық жағына ерекше мән берген жөн.

Сенімнің типтері әлеуметтік қатынастардың сапасымен де айқындалады. Қазіргі қоғамда сенімді зерттеу, бірінші кезекте, оның потенциалдық ресурстарын ашып көрсетумен; екіншіден, нақты қоғамдағы тұлға аралық және институционалдық әлеуметтік қатынастардың құрылымдық элементі ретінде оның маңызын түсінумен байланысты.

Қоғамдағы кедейліктің өсуін, сенімсіздік пен әлеуметтік қатерлерді азайту – бұл, қазіргі қоғамдардың алдында тұрған маңызды міндеттер болып табылады.

Түйін сөздер: әлеуметтік сенім, азаматтық қоғам, сенімділік, үміт, әлеуметтік қатынастар, сенім құндылығы.

G.K.Atabayeva[1] G.O.Abdikerova

PhD student, AlFarabi University,
Almaty, Kazakhstan, atabaeva.g@mail.ru
doctor of sociological sciences, professor, AlFarabi University
Alamty city, Kazakhstan, a.gulnapis@mail.ru

ROLE OF TRUST IN KAZAKHSTAN SOCIETY

Abstract

Trust is the basis of self-knowledge and the realization of a person in a complex system of social relations. Therefore, it is necessary that all people understand the essence of this phenomenon.

The purpose of the study is to reveal the potentials of trust as a social phenomenon, and to substantiate its role in improving the quality of social relations in Kazakhstani society.

The main problem is the insufficiently high level of trust among people in the interpersonal and institutional aspects. Problems arise due to the low level of development of civic values, and the emergence of behavioral patterns that do not comply with the social norms of civil society. Trusting relationships between social actors can develop by improving the basic aspects of successful socialization in the process of creating a competitive nation, such as education, healthcare, culture and social Security.

The main tasks of the problem under study are directly related to the disclosure of the essence of social trust, its role in harmonizing social and social relations, in improving the social capital of modern Kazakhstan.

Studies of foreign and domestic scientists allow us to understand the conceptual foundations of trust, the interaction strategy of social groups, the prospects for the development of civil society, as well as the features and specifics of the social capital of modern societies, models of civil behavior of the population.

Trust plays an important role in building a civil society, is its main institution, as well as the main component of social capital and effective social relations.

Today, quality information is reflected in the human mind and affects its social behavior. Therefore, great attention must be paid to the quality of the information provided, and their usefulness to citizens. Types of trust are also characterized by the quality of social relations. The study of trust in modern society is primarily due to the need to disclose its potential resources; secondly, the substantiation of its important role as a structural element of interpersonal and institutional social relations of a particular society.

The need to reduce poverty growth in society, distrust and social risks are important challenges facing *modern societies*

Keywords: social trust, civil society, trust, hope, social relations, state support, value of trust.

Г. К. Атабаева[1] Г.О. Абдикерова[2]

Докторант 2-го курса КазНУ им аль-Фараби,
Казахстан, atabaeva.g@mail.ru
д. соц.наук,профессор КазНУ им аль-Фараби,
Казахстан, a.gulnapis@mail.ru

РОЛЬ ДОВЕРИЯ В КАЗАХСТАНСКОМ ОБЩЕСТВЕ

Аннотация

Доверие является основой самопознания и реализации человеком себя в сложной системе общественных отношений. Поэтому необходимо, чтобы все люди понимали сущность этого феномена.

Целью изучения является раскрыть потенциалы доверия как социального явления, и обосновать его роль в совершенствовании качества социальных отношений в казахстанском обществе.

Основой проблемой является недостаточно высокий уровень доверия среди людей в межличностном и институциональном аспекте. Проблемы возникают в связи с невысоким уровнем развития гражданских ценностей, и появлением моделей поведения, не соответствующих социальным нормам гражданского общества.Доверительные отношения между социальными субъектами могут развиваться путем улучшения основных аспектов успешной социализации в процессе формирования конкурентоспособной нации, таких как образование, здравоохранение, культура и социальное обеспечение.

Основные задачи исследуемой проблемы непосредственно связаны с раскрытием сущности социального доверия, его роль в гармонизации общественных и социальных отношений,в совершенствованиисоциального капитала современного Казахстана.

Исследования зарубежных и отечественных ученых позволяют понять концептуальные основы доверия, стратегию взаимодействия социальных групп, перспективы развития гражданского общества, а также особенности и специфику социального капитала современных обществ, модели гражданского поведения населения.

Доверие играет большую роль в построении гражданского общества, является его главным институтом, а также основным компонентом социального капитала и эффективных социальных отношений.

Сегодня качественная информация отражается в сознании человека и влияет на его социальное поведение. Поэтому необходимо уделить большое внимание на качеству предоставленных информации, и их полезности гражданам. Типы доверия характеризуются также качеством социальных отношений. Изучение доверия в современном обществе обусловлено, прежде всего, необходимостью раскрытия его потенциальных ресурсов; во-вторых, обоснованием его важной роли в качестве структурного элемента межличностных и институциональных социальных отношений конкретного общества.

Необходимость снизить рост бедности в обществе, недоверия и социальные риски – это важные задачи, стоящие перед современными обществами.

Ключевые слова:социальное доверие, гражданское общество, доверие, вера, социальные отношения, ценность доверия.

Thank you for trying Soda PDF

Кіріспе

Қазақстандағы азаматтық қоғамды нығайту, оны ең озық ұлттық проблемаларды шешу мақсатында талқылауға қатыстыру - Қазақстанның дамуының осы кезеңінде шешілуі қажет кезек күттірмейтін мәселелердің бірі болып тұр.Осы мақсатта ротация принципі бойынша жұмыс істейтін Қоғамдық сенім ұлттық кеңесі құрылды (2 сентября 2019 г.) Азаматтық қоғамның дамуы адам ресурстарының сапасын талап етеді, бұл өз кезегінде азаматтардың өмір сүру деңгейі мен әл-ауқатына байланысты. Адами ресурстарды оның әлеуетіне айналдыру және қоршаған табиғи әлемді жақсарту оны дамытуғаүздіксіз инвестицияны қажет етеді.

Адамзат тарихы сенімнің әсерінен өзгереді. Сенімнің әр алуан түрлері бар және сенім, қалыптасқан жағдайдыөзгерте алатын негізгі себеп. Сенім - бұл көп өлшемді әлеуметтік құбылыс, қазіргі қоғамның экономикалық, саяси, әлеуметтік өмірінде, азаматтардың әлеуметтік қарым-қатынасында маңызды рөл атқарады және әлеуметтік әл-ауқат пен өмір сапасының көрсеткіші ретінде әрекет етеді. Өкінішке орай, бүгінгі қоғамда жеке адамдарға, ұйымдарға, жүйелерге, сондай-ақ әлеуметтік, экономикалық, саяси институттарға деген сенім деңгейі төмен. Ұлттың әл-ауқаты мәселесі біздің мемлекетіміздің саясатының басты басымдығы болып табылады, өйткені бәсекеге қабілетті ұлттық экономика құру сияқты мәселені шешу біртұтас азаматтық қоғам құрудан басталуы керек. Сенім барлық азаматтардың әл-ауқатының және ынтымағының құндылықтарына негізделген өркениетті нарықтық экономика мен азаматтық қоғамды құрудың негізі (Түсіндірме сөздік, 2006). Қоғамдық сананы жаңғырту, қоғамда ынтымақтықты қалыптастыру, сенім мен ынтымақтастық қарым-қатынасы зерттеудің маңызды аспектісі болып табылады. Сенім түрлері әлеуметтік байланыстардың сапасымен сипатталады. Қазіргі қоғамның әлеуметтік капиталы жүйесіне деген сенім, біріншіден, оны тәуелсіз әлеуметтік құбылыс ретінде зерттеу қажеттілігінен туындайды; екіншіден, белгілі бір қоғамның тұлғааралық және институционалды әлеуметтік қатынастарының құрылымдық элементі ретінде зерттеуге байланысты.

Сенімнің әлеуметтік құбылыс ретінде
әлеуметтік-саяси ғылымдарда зерттелуі

Бұл жұмыстың мақсаты - сенімді әлеуметтік құбылыс және қазақстандық қоғамдағы әлеуметтік байланыстардың сапасын өлшеу көрсеткіші ретінде зерттеу болып табылады.Қазіргі уақытта өзектілігі көтеріліп отырған бұл әлеуметтік феноменге батыстың, ресейдің, қазақстанның ғалымдары жүйелік, факторлық, іс-әрекеттік, себеп-салдарлық талдауларды қолданып кеңінен зерттеу жүргізіп отыр. Әрине, сенімнің концептуалдық тұрғыда тереңінен зерттелуі батыстың постиндустриалдық даму кезеңінде орын алды.

Көптеген ғалымдар сенімді әлеуметтік капитал және әлеуметтік қатынастарды құру негізі ретінде қарастырды. Көрнекті американдық саясаттанушы Р.Патнэмның көзқарасы бойынша, тұлғааралық сенімді дамыту «жергілікті деңгейде басқарылатын көлденең ұйымдардың болуы; егер елді қуатты, иерархиялық, орталықтандырылған бюрократиялық аппарат басқарса, бұл мұндай сенімге нұқсан келтіруі мүмкін (Putnam, 1995: 67). Неміс әлеуметтанушысы Н.Луман көрсеткендей, дәстүрлі қоғам өзін оппозициялық «достар»/ «бейтаныс адамдар», ал қазіргі қоғам - қарым-қатынас және сенім арқылы көрсетеді (Luhmann, 1981:198-227). Дәл осындай фактор Д.Гамбетта зерттеулерінен кейін мемлекеттік биліктің айналасында мафия тәрізді әлеуметтік топтардың қалыптасуына негіз болды (неопатримониалдық режим және т.б.) (Гамбетта, 2011:54). Біздің саяси және әлеуметтік институттарымыздың құқықтық қабілеттілігі мен бәсекеге қабілеттілігінің әлсіздігі, бұл Қазақстанда бірінші кезекте, отбасылық және жақын достық, туыстық қатынастарға аса мән беріліп, азаматтық , ресми қатынастарды екінші кезектегі мәселе деп есептейтіндіктен де болуы әбден мүмкін. Қоғамдағы кедейлер санының өсуі де сенімсіздік пен әлеуметтік қауіпті тудырады. Сенім барлық азаматтардың әл-ауқатының және ынтымағының құндылықтарына негізделген өркениетті нарықтық экономика мен азаматтық қоғамды құрудың негізі болып табылады. Қарапайым тілмен айтқанда, әлеуметтік капитал - бұл әр түрлі мәселелерді шешуге қатысты әлеуметтік қатынастарға түсу барысында адамдар арасындағы қатынастарда қалыптасатын байланыстар. Адамдардың басым көпшілігінде бір-біріне деген сенімнің төмендігінен көптегенмәселелер туындайды; Қазақстандық қоғамда,қоғамдық және мемлекеттік институттарға деген сенімсіздік кеңінен дамыған. Осы тарапта неліктен біздің қоғамда сенім деңгейі жоғары емес деген сұрақ туындайды. Қоғамға деген сенімді зерттеуге көптеген еңбектер арналған. Мысалы, Э.Гидденс, Р.Дарендорф, Т.Парсонс, А.Селигман, Ф.Фукуяма, П.Штомпка сенімді күрделі әлеуметтік құбылыс деп зерттеген ғалымдар. Әлеуметтану ғылымында сенімді зерттеудің әлеуметтанулық спектрі кең, сондықтанда мұны осы бағыттың дамуына үлес қосқан ғалымдардың әрқайсысы, белгілі бір әлеуметтік проблема аясында сенімге талдау жасау арқылы көрсетеді.

Сенім - адамның белгілі бір түсініктеріне сәйкес қажеттіліктерін қанағаттандыру жүйесі болып табылады. Қажеттіліктерін қанағаттандыру жолында адам өзінің дүниетанымдық көзқарасына, табиғат пен әлеумет заңдылықтары жөніндегі ұғымдарына, өмір тәжірибесіне сүйене отырып іс-әрекет жасайды. Адамның адалдығына сеніп, оны құрметтей білу әдептілік болып есептеледі. Сол сияқты бүкіл әлемге жақсылық ойлау адамның тұлғалық бейнесін көрсетеді. Адам алдына қандайда бір мақсат қойып, оның нәтижелі орындалуына сенім білдіріп, іс-әрекетке кіріскен кезде ғана, ол жоғарғы нәтижелерге жете алады. Сенім- адамның ақыл-ойын, күшін, еркін, қабілетін жоғарылататын жағымды сезім. Сенім - адамның жігерін арттырып, жарқын болашаққа құлшындыратын құбылыс (болашаққа сену, еңбекке сену, жақын адамдарға сену, дінге сену, т.б.). Сенім үміттен басталады десек артық емес. Сенім адамның алдына қойған мақсатының айқын болуынан, және оның дүниетанымының өмірмен байланыстылығы тұрғысындағы берік сенімнен туады. Бұл адамның нақты іс-әрекеті мен тәжірибесіне байланысты.

Тұлға аралық сенім институционалды сеніммен (әлеуметтік-саяси институттарға сенім) ұштасуы керек. Қазіргі уақытта бұл біздің қоғамның негізгі әлеуметтік институттарының, мемлекеттің маңызды дағдарыстарының көрінісін бейнелейді. Мұндай жағдайда әртүрлі жалған ақпарат көздері мен әлеуметтік желілердегі шындықпен жанаспайтын хабарламалар адамдардың сенімін төмендетеді.

Біріншіден, сенім қоғамның интеграциясы мен тұрақтылығын қамтамасыз ететін «тетіктердің» негізі екенін атап өтуге болады. Көлденең және тік әлеуметтік қатынастардың әрекеті жағдайында адамдар арасындағы сенімділік маңызды рөл атқарады. Адамдар арасындағы сенімді қалыптастыру процесі кей жағдайдаолардың жеке қасиеттеріне, қоғам түріне және қоғамдық қатынастардың даму ерекшеліктеріне де байланысты болып жатады. Тек әлеуметтік өзара іс-қимылдың интеграцияланған жүйесінде ғана әлеуметтік субъектілердің өзара сенімді қарым-қатынасы қалыптасады десек болады. Бұл құбылыс қазіргі кезеңде ең өзекті құбылыс болып табылады. Біз азаматтарды бір-біріне және қоғамдық институттарға деген сенуге үйретуіміз керек. Сенім құндылығын қалыптастыру үшін,оның мәнін анықтау қажет. Жеке тұлға деңгейінде бұл құбылыс әлеуметтік рөлдерді орындау, басқа адамдарға сыпайылықпен мейірімділік таныту, тұлғалық ерекшеліктерді мойындау,сол сияқты адамдардың қасиеттері мен қабілеттерін бағалау, сонымен қатар басқа біреудің жақсы ниетіне, адамдар арасындағы өзара,бірі-бірінедеген қатынастарға сену, яғни басқа адамға қасақана немесе абайсызда зиян келтірмеуге тырысу. Сенім адамның мүддесіне байланысты жүзеге асырылады.

Сапалы ақпарат адам санасында көрініс табады және оның әлеуметтік мінез-құлқына әсер етеді (Воробьёва Л.В., 2009: 295-299). Ақпараттар сапасы адамның сеніміне де әсер етіп оның күнделікті мінез-құлқында көрініс табады. Сондықтан бұқаралық ақпарат құралдары арқылы таратылып отыратын хабарлардың сапасына мән берген жөн. Бұқаралық ақпарат құралдары дегеніміз - адамның ой-санасын басқаратын төртінші билік. Адамдар олар арқылы таратылатын ақпараттарды қабылдап, онда жазылғандардың барлығына сенеді және бұл ақпарат сенімді деп ойлайды.Бұқаралық ақпарат құралдары арқылы адамдарды жалған нәрселерге сендіруге және кез келген жағымсыз мәліметтерді таратуға болады.

Әлеуметтік қатынастардың сипаты дегеніміз белгілі бір деңгейде, қоғамдық сенімнің басты, тұжырымдамалық ерекшеліктері, болашаққа бағдар алған субъектінің іс-әрекеті.Сол сияқты сенімді қатынастардың қосымша белгілерінің барын да білеміз олар: белгісіздік, шектеулі ұтымдылық, біреуді немесе бір нәрсені идеализациялау, шындыққа күмән келтірмеу, осалдық, тәуекелге бару.Сенім білдіруші адам белгілі бір деңгейде өз сенімі арқылы тәуекелге баруы мүмкін. Өйткені сенім ақталмаған жағдайда ол көптеген күтпеген салдарларға кезігуі мүмкін.

Американдық философ, саясаттанушы, жапондық жазушы Фрэнсис Фукуяма өзінің «Тарихтың ақыры және соңғы адам» кітабында, «қырғи қабақ соғыстың» аяқталуы жағдайында XXI ғасырда тез дамып келе жатқан капитализмде позиция үшін күрестің басталуы мүмкін деп сендірген болатын. Жаһандық экономикалық тәртіпті терең бағалау арқылы экономикалық өмірдің әлеуметтік қағидаларын түсіндіріп, әлемдік үстемдік үшін алдағы күресте жеңіске жетуде нені білуіміз керек екенін айтқан болатын. Ф.Фукуяманың пікірі бойыншаегер әлеуметтік сенімділігі жоғары қоғамдар икемді, ірі бизнесті құра алатын болса, әлеуметтік капитал бір уақытта физикалық капитал сияқты маңызғаие болады (Fukuyama, 2004: 730).

«Сенім», «сенімділік», «үміт» ұғымдарының арасындағы қатынастарды талдайтын болсақ, олар бір біріне жақын, алайда толық сәйкес келмейді деген тұжырымды жасауға мүмкіндік берді.Белгілі бір өмірлік жағдайларда сенім өздігінен дамиды, сонымен қатар адами қатынастарда күтпеген жағдайлардың да туындау қаупі де бар екенін есте сақтау керек (ВоробьёваЛ.В., 2009: 295-299).Егер субъектілер арасында қарапайым әлеуметтік байланыс орнатылған болса, онда алдымен сенуге, содан кейінфункционалдық жүйелерге қатысуға(экономика, саясат, мәдениет) сенімнен гөрі, сенімділік көбірек қажет сияқты. Кез келген тұлға, әлеуметтік сенім субъектісі ретіндесаналы әрекет етеді, ал ұзақ мерзімді әлеуметтік байланыстар мен қатынастарда сенім субъектілері ретіндеқоғамдық бірлестіктер, топтар, институттарды да қарастыруға болады. Аграрлық және индустриалды қоғамдарда сенім міндеттеме ретінде әрекет етеді деп те айтады. Ал постиндустриалдық қоғамда мемлекет, индустрия және нарық сияқты маңызды әлеуметтік институттар үшін, сенім өте маңызды әрі құнды әлеуметтік құбылыс болып табылады.Постиндустриалды қоғамда сенімнің пайда болуы ерекше әлеуметтік маңызы бар келесі аспектілерден көрінетіні анық:

- этикалық: мораль жеке адамның немесе тұтас қоғамның мәні ретінде;
- социологиялық: адами қатынастар мен өзара әрекеттестіктің ажырамас атрибуты ретінде; әлеуметтік ынтымақтастықтың нысаны ретінде;
- философиялық және тарихи: әлеуметтік прогрестің өлшемі ретінде.

Американдық әлеуметтанушы Джеймс Коулман «Адам капиталын өндірудегі әлеуметтік капитал» (1988) атты мақаласында, жаңартылған тұжырымдаманы ұсынды. Бұл тұжырымдамаға сәйкес әлеуметтік капитал - бұл қоғамдық игілік, бірақ жеке тұлға мұны пайда табу мақсатында жасайды. Бұл жағдайда жеке тұлға еркін және ұтымды деп танылады. Әлеуметтік капиталды құру үшін, белгілі бір әлеуметтік келісімшарт қажет, яғни әлеуметтік нормалар мен алмасулар болуы керек. Белгілі бір сенім деңгейінсіз, алмасу мүмкін емес (Coleman J., 1988: 95-120).

Қазіргі қоғамның әсер ету саласы,күрделі құрылымды үш деңгейден тұрады:

1) Жеке: бұл кез-келген қоғамға деген сенім негізі. Сенімнің көрінісі,көп жағдайларда жеке басының ерекшеліктеріне емес, әлеуметтік ортаның ерекшелігіне байланысты болып жатады. Әрине, бұл әр адамның әлеуметтену процесіне әсер етуімен қатар, оның әлеуметтік тәжірибесінде де ерекше із қалдырып жатады.

2) Әлеуметтік: басқа адамдармен арадағы әлеуметтік қатынастарды, сонымен қатар әлеуметтік нормалар немесе әлеуметтік институттардың әсері негізінде қалыптасатын, жеке адамдар арасындағы қатынастардысипаттайды.

3) Әлеуметтік-мәдени: пайда болған немесе қалыптасқан сенім мәдениеті белгілі бір ережелер мен нормаларға негізделіп, қауымдастықтың көптеген мүшелері үшін құнды болып табылады. Мұндай ережелердің ерекшелігі - қоғамда жазалау әдісі түріндегі ресми бақылаудың болмауында. Әлеуметтік бақылау, сенім қатынастарында, ұтымды мінез-құлық таңдауын жасайтын адамдардың ішкі, өзін-өзі басқаруын алмастырады. Сенім адамның ішкі іс-әрекетінің элементіне айналатындықтан, ол үнемі қоғамдық әрекеттерде көрініс табады. Өмірлік мақсаттар мен шындықты әлеуметтік бағалау да, сенімге байланысты. Кез-келген әлеуметтік құбылыс, процесс немесе қоғамдық құбылыс оларға деген сенім тұрғысынан бағаланады.

Нарық, бәсекелестік, заң үстемдігі, азаматтық қоғам, демократия қазіргі өркениетті әлемнің басты ерекшеліктері болып табылады(ВоробьёваЛ.В., 2009: 295-299). Әлеуметтік сенім, дамыған азаматтық қоғамда мінез-құлық рөлін атқарады, осылайша өзінің мүшелеріне әлеуметтік тәртіпте барынша еркіндік береді. Сонымен, сенім ауқымы өте кең.Алайда, әлеуметтік қатынастардың жекелеген түрлері сенім деңгейінің көрінісін талап етеді. Жеке сенім тұлғааралық, отбасылық, экономикалық қатынастардың негізіне айналады, яғни мүдделер, жауапкершілік, міндет, міндеттеме сезімі ретінде жеке-жеке көрсетіледі. Қоғамдық сенім белгілі бір іс-әрекеттерді, бүкіл қоғамның және оның жеке тұлғалары мен институттарының реакциясын күту ретінде, қоғамдық мүддеге шоғырланған. Әлеуметтік мәдени сенім жоғары рухани құндылықтармен делдалданады және тұтастай қоғамда сенім мәдениетін қалыптастырады.

Адамдар арасындағы сенімді қалыптастыру процесі олардың жеке қасиеттеріне, қоғамның типіне, әсіресе микро және макро деңгейлердегі қоғамдағы әлеуметтік қатынастардың дамуына байланысты.Өркениеттің индустриалды кезеңінде, азаматтық сенім мәдениетін қалыптастыруды қоғамның күшті қысымын төмендететін қоғамдық ұйымдар арқылы да жүзеге асыруға болады. Қазіргі ғылым, сенімді шындықтың көп деңгейлі сараланған құбылысы деп санайды. Оның құрамына әр түрлі нысандар мен типтер (жекешелендірілген, жүйелі, реттелетін, беделді, девиантты және т.б.)кіреді (В. Ледяев.,2012:472).

Сенім - динамикалық құбылыс. Адамзаттың тарихи дамуы барысында оның көріну формалары өзгерді. Бір нәрсе айқын - қазіргі әлемге сенім қажет. Бұл құбылыс көп факторлы және көп қырлы әлемде тұрақты қоғамдық тәртіпті орнатудың нақты механизміне айналады. Оның айқын және жасырын әлеуетін пайдалану міндеті сөзсізадамзатқа керек. Осы тұрғыда, Nur Otan партиясың мүшесі Бауыржан Байбек: «Егер де қоғамда диалог болмаса, сенім де болмайды. Сенім жоқ жерде, болашаққа нық қадам жасай алмаймыз», деп атап көрсетті.

Белгілі қазақстандық әлеуметтанушы Салықжанов Р.С. билік тарапынан болатын көптеген хабарламаларға қатысты көпшіліктің скептицизмінің қалыптасуын «билікке деген сенімнің төмендеуінен» деп түсіндіреді. Соңғы уақыттарда халықтың билікке деген сенімі біршама төмендеді (Салыкжанов Р.С., 2014: 307-313). Билік пен қоғамның елдегі мәселелерге қатысты өзара түсіндірулерінде біршама сәйкессіздіктер бар.

Адами капиталдың сапасы әлеуметтік байланыстардың, яғни қоғамның әлеуметтік капиталын анықтайды. Жеке тұлғаның білімдік, мәдени және әлеуметтік деңгейін жоғарылату үшін жасалған әрбір инвестиция олардың әлеуметтік мәртебесінің, құндылықтарының, адамдарға, табиғатқа деген көзқарасының сапалық өзгеруінің маңызды көзі болып табылады.Сенім - бұл өзін-өзі қамтамасыз етуші субъектілердің әлеуметтік сипаты.Мұндай адамдар көп болған сайын, қоғамдағы әлеуметтік ынтымақтастық көп болады.

Қорытынды

Соңғы жылдары халықтың мемлекетке деген сенімінің жеткілікті деңгейде көтерілмегендігін мойындау керек. Бұл мемлекеттік аппаратқа, мемлекеттік қызметшілерге, қоғамдағы кеңейтілген сыбайлас жемқорлыққадеген белгілі бір деңгейде сенімсіздіктің қалыптасуы. Сонымен қатар жоғары білімді, кәсіби маманданған жастардың Қазақстаннан көптеп кетуі де көп алаңдаушылық туғызып, сенімге қатысты сұрақтарды өзектендіреді.

Сонымен бірге, қоғамда сенімнің құлдырауы елдің халықаралық деңгейдегі имиджіне де кері әсерін тигізуі мүмкін. Ашық түрде шешілуге тиісті бірқатар мәселелерді ескере отырып, Қазақстанда бұдан да үлкен қиындықтардың алдын алу үшін Ұлттық қоғамдық сенім кеңесі құрылды. Бүгінге дейін түрлі таным-түсініктегі,діни көзқарастағы қазақстандықтар бір үйдің баласындай, ынтымағы жарасып, құтты шаңырағын шайқалтпай, берекесін қашырмай өмір сүріп келе жатыр. Біздің қоғамда әралуан пікір бір мақсат, ортақ мүдде төңірегінде тоқайласады. Осының жарқын бір көрінісі Ұлттық қоғамдық сенім кеңесі болу керек (Касым-Жомарт Токаев, 2019).

Бұл қоғамдағы болатын сенімсіздіктер мен проблемалардың алдын алуға бағытталған жұмыстардың бастауы болып табылады.Ұлттық қоғамдық сенім кеңесі Қазақстанды жетілген азаматтық қоғамы бар мемлекетке айналдыруда үлкен роль атқаруы тиіс. Тұлға аралық қатынастарда, институционалдық қатынастарда сенімді қалыптастыру қоғамды дамыту, халықтың әл-ауқатын көтеру, өмір сапасын өзектендіруге бағытталған жұмыстардың кең аясын талап етеді. Өмір сапасының көтерілуі адамдардың тұлғалық сапаларының жетілдірілуіне алып келеді. Тіпті, адамның сенімінің қалыптасуының өзі өмір сапасының негізгі өлшемі болып табылады.

Қазақстанда институционалдық сенім мен ынтымақтастықты дамыту мақсатында көптеген жұмыстар жүргізіліп келеді. Атап айтқанда, қоғамда ынтымақтастықты дамыту, адамгершілік өлшемдерімен анықталатын өзара әріптестік қатынасын дамыту, «Мәңгілік ел» патриоттық актісінің негізін қалайтын жалпыұлттық біртұтастық, бейбітшілік және келісім, жоғары руханилық, инновациялар негізінде тұрақты экономикалық даму сияқты идеялар сенім идеясымен тікелей байланысты.

Ұлттың саулығы біздің мемлекеттің негізгі басымдығы болғандықтан бәсекеге қабілетті ұлттық экономиканы құру міндетін шешуді инновациялық технологиялар мен техниканы дамытудан емес ынтымақты азаматтық қоғамды құрудан бастаған жөн. Әлеуметтік капитал бәсекелі нарық экономикасын құрудың базисі болып табылады. Бұл

қоғамның әл-ауқатының көтерілуінің жаңа өлшемдерін бекітуге мүмкіндік береді, өйткені «әлеуметтік капитал» ұғымының негізінде әлеуметтік қатынастарға салынған инвестициядан күтілетін қайтарылым туралы идея жатыр.

Қазақстан 2030» Стратегиясынан бастап (1997г.) «Қазақстан 2050» Стратегиясына дейінгі және одан кейінгі Қазақстан Президентінің жыл сайынғы жолдаулары мен мемлекеттің бағдарламалық құжаттары адамдар арасында байланыс пен коммуникациялық қатынастарды, өзара құрметтеу, түрлі конфессиялар арасында төзімділік пен сенімділік қарым-қатынастарының барлық түрлерін, білім мен мәдени деңгейін дамытуға бағытталған.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Воробьёва Л.В. Роль доверия в современном обществе «Преподаватель XXI век» 2009 №2Стр 295-299.*
2. *Гамбетта Д. 2011. Коды криминального мира. Как общаются между собой преступники (Пер. с англ. В. И. Васильева.) Чебоксары: Перфектум.*
3. *Конструктивный общественный диалог – основа стабильности и процветания Казахстана / Послание Касым-Жомарта Токаева 2 сентября 2019 г..*
4. *Орысша-қазақша түсіндірме сөздік: Педагогика / О 74 Жалпы редакциясын басқарған э.г.д., профессор Е. Арын - Павлодар: "ЭКО" ҒӨФ. 2006. - 482 б. ISBN 9965-808-85-6.*
5. *Валерий Ледяев. Социология власти. Теория и опыт эмпирического исследования власти в городских сообществах. – М.: Высшая Школа Экономики (Государственный Университет), 2012. – 472 с.*
6. *Салыкжанов Р.С., Джаманкулов К.Э. Основы социального капитала современной молодежи // Сборник материалов Астанинского социологического форума, посвященного Дню Первого Президента Республики Казахстан. Астана. 2014. – С.307-313.*
7. *Coleman J. Social Capital in the Creation of Human Capital. American Journal of Sociology. 1988. Volume 94. P. 95-120.*
8. *Fukuyama F. Trust.The Social Virtues and the Creation of Prosperity. Изд-во: АСТ. – 2004. – P. 730. ISBN: 0684825252*
9. *Giddens A. The consequences of modernity. Stanford: Stanford univ. press, 1990;*
10. *Luhmann N. IdentitätsgebrauchinselbstsubstitutivenOrdnungen,besonders Gesellschaften // Luhmann N. SoziologischeAufklärung. Bd 3. Opladen, 1981. S.198—227*
11. *Parsons T. About social systems. M.,2002;*
12. *Putnam R. D. Bowling Alone: America's Declining Social Capital // Journal of Democracy. 1995. vol. 6. N1. R. 67*
13. *Putnam R. For democracy to work. Civic traditions in modern Italy. - M., 1996.S. 224*
14. *Trust: sociological theory// Sociological Review. 2002.T.2 No.3-7*
15. *Darendorf R. Trails from Utopia. M.,2002;*
16. *Tennis F. Community and society: Basic concepts of pure sociology. SPb .: Vl. Dahl, 2002;*

Thank you for trying Soda PDF

.